

Vuk nije smatrao Mačedonce za Srbe", što je "prosta neistina" (Ivanić, 1908); što "mi Srbi imamo najviše da zažalimo što Vuk nije ni do Niša dolazio", jer "da je bio barem do Skoplja danas bi se makedonsko narečje a sa njim i makedonsko pitanje, sasvim drukčije smatralo no što se smatra" (Tomić, 1918); što se samo "slučaju može pripisati, što su baš narečja iz Šumadije i Hercegovine postala srpskim književnim jezikom", jer, "da je Vuk Stefanović Karadžić bio Makedonac, po svoj prilici, podigao bi narečje svoga zavičaja na stepen književnog jezika" (Nešić, 1919); što je napravio "fatalnu pogrešku" a "fatalnost te pogreške je u tome što je propušteno da se pri formiranju narodnog književnog jezika uzme u obzir naročito žargon i dijalekt Pomoravlja i Povardarja; a da je to urađeno sve bi drukče bilo" (Petrović, 1934); što se tvrdilo da "među mnogim srpskim pogreškama u prošlosti spada i sastanak Vuka Karadžića sa hrvatskim književnicima (1850) u Beču" pa "da toga sastanka nije bilo, Srbi bi sebi prištedeli 'zadovoljstvo' da docnije na maternjem jeziku čitaju i čuju istoriske i književne otimačine" (Psunjski, 1944). Savremeni autori prigovaraju Vuku sasvim drugačije nacionalne greške nastale u odnosu prema mogućnostima uspostavljanja jedinstvenog nacionalnog identiteta. Po njima je Vuk "ostavio u nasleđe podeljenost našeg književnog jezika" jer je zadržao nerešeno pitanje ekavskog ili ijekavskog izgovora budući da na "uopštavanje ekavice, on nije ni mislio, ili nije hteo da misli" (Ivić, 1994), ili je izvršio "osiromašenje starog srpsko-slovenskog jezika" (Jerotić, 1995).

Pored Karadžića napadan je i Daničić. Početkom veka Dragašević je pisao: "Daničić je – istina Srbin – ali koji niti se u srpskoj zemlji rodio, niti je jezik među Srbima učio, nego sve svoje znanje o jeziku pribavio glavno u Beču, od ljudi koji žive Srbe ne poznavaše lzučiv provincijalni jezik severnih pokrajina srpskih, i to iz rečnika Vukovoga, koji je samo severnu Srbiju obuhvatio, i izučiv ga na osnovu nauke, koju su po tome provincijalnom jeziku izveli Ne-Srbi – on je, jadan, zamišljao, da se taj jezik, koji je on izučio, govori i na Kosovu i u Skoplju i u Prilepu; a jezik, koji se nalazi u poveljama srpskim – kojim su, dakle, govorili Nemanja i Dušan i Marko – da je to tek stari jezik, koji se danas nigde ne govori, nu od koga je, možda, postao ovaj koji on zna. Kako ogromna zabluda! I filolozi srpski, uzev ovaj jezik severnih Srba za književni, oglašiš ga kao pravi srpski. Kako ogroman greh! Severni jezik srpski jeste lep i prijatan. On je i gibak i zvučan. Ali njime nisu govorili oni čija dela mi uzimamo za svoju istoriju. Južnim jezikom srpskim nije opevana divna epopeja srpska; ali su na njemu napisani srpski carski zakoni, i njime je upravljana srpska carevina" (Dragašević, 1902).

Ako su pojedinci simbolično ili stvarno obeležavani kao izvršioци nacionalnog greha, na opštem, nacionalnom planu utvrđeno je niz "osobina" svojstvenih naciji i njenom "karakteru" koje su bile odgovorne za nepovoljna istorijska zbivanja po čitavu njenu egzistenciju. Autodestruktivni elementi identifikovani su u srpskoj "neslozi", zatim u ispoljavanju nekih osobina koje su obeležavane kao "nacionalno" svojstvo, a negativno su delovale na položaj naroda i, na kraju, u stalnom prisustvu "izdajnika". Ako se o "karakternim osobinama" naroda koje prouzrokuju štetu govori sa žalom što je tako, a okrivljuju se uglavnom srpske vođe u raznim vremenima (nekad vlastela, danas političari), koje su zbog korumpiranosti i osobina došlih "sa strane", svesno ili nesvesno, činile loše narodu, o nacionalnim "izdajnicima" se govori sa mržnjom sličnom onoj koja se ispoljava kada se govori o "konvertitima". Razlozi se mogu pronaći u rasprostranjenom uverenju o jedinstvu "kolektivnog bića", gde niko ne voli sebe kao što voli naciju, što je stvorilo i "Vuka Brankovića" koji nije spreman da za "više ciljeve" ili, savremenim rečnikom rečeno, za "nacionalne interese" koje definiše duhovna "aristokratija" – žrtvuje sebe i svoja uverenja.

Tvrdnje da postoje pokrajine sa boljim i manje dobrim Srbima, da su Srbi bolji na selu nego u gradu, da su bili bolji u prošlosti nego u sadašnjosti, proističu iz stalne potrebe dela srpskih intelektualaca da pronađu uzroke nesaglasnosti svoje vizije "karaktera" nacije i onoga što su oko sebe videli. Nacija je u njihovoj viziji bila lepa, plemenita, hrabra, velika i, iznad svega, jedinstvena i (duhovno i karakternu) ujedinjena, a oko sebe su videli siromaštvo, nejednakost, odsustvo sličnosti, nepokoravanje proklamovanim "nacionalnim interesima", malu državu i nepostojanje stalno priželjkivane i od nekud obećane veličine. Nacionalistički deo intelektualne elite u Srbiji nikako nije želeo da se suoči sa realnošću i da svoje ideje gradi na njoj. Naprotiv, nezadovoljstvo u susretu sa stvarnom, a ne umišljenom nacijom, teralo ih je sve dublje u iracionalno.

"NAJBOLJI DEO SRPSTVA".

Kada se čitaju stari autori primetno je konstantno nezadovoljstvo onim što je u raznim vremenima predstavljala Srbija, kako pre sticanja nezavisnosti tako i posle, pa čak i posle prvih proširenja teritorije. Istovremeno, može se uočiti stalna potreba da se identifikuju "pravi" Srbi, pa su oni, u zavisnosti od političkih okolnosti, ali i pozicije samih autora, prepoznavani ili u Srbijancima ili u Srbima van Srbije. Zanimljivo je da osamdesetih godina aktivirana teza kako "drugi" iz neprijateljskih pobuda dele "nacionalni korpus" na Srbe i Srbijance dobija sasvim drugačiji smisao kada se čitaju autori nacionalističke provenijencije. Pokazuje se da "drugi", i kada su imali paklene namere "razbijanja srpstva", nisu morali da traže argumente za njihovo međusobno razlikovanje. Najbolje argumente pružali su upravo navedeni intelektualci.

Nezadovoljstvo "Srbima iz Kneževine" je bilo stalno prisutno, bilo zato što su ostvarivši slobodu za sebe zanemarili "braću", bilo zato što nisu tako "dobri" Srbi kao oni iz neoslobođenih krajeva. I po starim i po novim piscima najčešće su ovi drugi veći i bolji Srbi. Zavisno od trenutne važnosti teritorije za širenje države, čas su najbolji Srbi u Crnoj Gori, čas u Makedoniji, čas u Bosni i Hercegovini. Retko su najbolji oni u Šumadiji. Istovremeno, što je opet kontradiktorno, bilo je autora koji su pokazivali otvorenu netrpeljivost na primer prema Srbima iz Vojvodine, glorifikujući srbijanskog seljaka i njegov primat u sposobnosti nacionalne identifikacije.

Po savremenom Zurovcu "luča kosovskog mita jače plamti u provincijama u Srpskoj Hercegovini i Srpskim Krajinama, nego u srpskoj metropoli, gdje tinja neugasivom snagom moćna da se rasplamsa kad vetrovi poniženja postanu suviše jaki i bezobzirni" (Zurovac, 1997). Amfilohije Radović smatra da je narod u Hercegovini i Bosni "najzdraviji i načistiji"